

Yo'ldosheva Mahbuba

Ziyayeva Feruza

Annotatsiya: Bu maqolani tanlashdan maqsad shuki, badiiy, stilistik tarjima haqida ma'lumot berish va shu orqali hikoya va she'riy janrlarni ham tahlil qilishni o'rganishdir. Tarjima tillararo muloqotning muhim jihatidir. Tarjimaning asosiy maqsadi – manba tilidagi xabarni maqsadli tilda aniq va tushunarli ifodalashdir. Bu jarayonda mazmunning saqlanishi muhim bo'lsa-da, tilning strukturaviy tafovutlari tufayli asl shaklni saqlab qolish ba'zan murakkab bo'lishi mumkin. Stilistik va hissiy jihatlarni to'g'ri yetkazish uchun tarjimonlar turli lingvistik almashtirishlar va usullardan foydalanadilar. Bu jarayon tarjimada ekvivalentlikni ta'minlashga qaratilgan bo'lib, bu o'z navbatida o'quvchiga asl matnning ma'nosini to'g'ri tushunishga yordam beradi.

Kalit so'zlar: stilistik jihatlar, tarjima, tillararo muloqot, ekvivalentlik, Lingvomadaniyat aspektlari.

Abstract: The purpose of choosing this article is to provide information about artistic and stylistic translation and thereby learn to analyze narrative and poetic genres. Translation is an important aspect of interlanguage communication. The main goal of translation is to clearly and comprehensibly express the message in the source language in the target language. While the preservation of content is important in this process, preserving the original form can sometimes be difficult due to the structural differences of the language. Translators use a variety of linguistic substitutions and techniques to accurately convey stylistic and emotional aspects. This process is aimed at ensuring equivalence in the translation, which in turn helps the reader to understand the meaning of the original text correctly.

Key words: stylistic aspects, translation, interlanguage communication, equivalence, Linguistic aspects.

Tarjimada muqobil ekvivalent topish “Kundalik aloqa vositasi bo‘lgan tilga nisbatan badiiy adabiyot tili – deb yozadi Fyodorov, -bu so‘z ustalari tomonidan qayta ishlangan tildir”. [1; 24]Ma’lumki, har qanday tarjima muayyan darajada ijodiy ish hisoblanadi. Badiiy asarlar tarjimasida esa alohida yondashuvni talab etishi, mahorat va san’atkorlikni taqozo qilishi jihatidan san’at iqlimidir. Buni o‘zbek tarjimashunoslik fanining darg‘asi G‘aybullay Salomov shunday asoslaydi: “Tarjima jarayonining mohiyati asl nusxada aks etgan shakl bilan mazmunning birligini, yaxlitligini saqlash uchun boshqa tildan muqobil vositalar qidirib topishdan iborat. Bundan tashqari, asl nusxa mazmunini boshqa tilda berishning mavjud bir nechta imkoniyatlari orasida eng muqobil va muvofiq variantini tanlash ham adekvat tarjimaning asosiy talablaridan biri hisoblanadi. Bu tarjimondan adabiy mahoratni talab etadi. Bunday tarjima san’at darajasidagi tarjima asar sirasiga kiradi” [2; 27]Tarjima va tarjimonlik uzoq asrlardan buyon dunyo xalqlari tarixi va madaniyatida shakllanib kelayotgan ko‘hna ijodiy faoliyat sohalariidan biridir. Yer yuzining turli qit‘alari va mintaqalarida bir necha ming yildan buyon umrguzaronlik qilib kelayotgan odarnzod nasllari o‘z ijodkorlik havaslari, qiziqishlari, imkoniyatlari, manfaat larini tarjima vositasida ham namoyon qildi. Uni xalqlararo aloqa vositasiga aylantirdi, undan doim sarnarali tarzda foydalandi. Tarjima va tarjimonlar orqali insoniyat qavmlari bir-birlaridan xabardor bo‘ldi, o‘zaro borish-kelish qildi. Shu bilan birga savdo, hunarmandchilik. uy-joy, yo‘l qurilishi, dehqonchilik, aslaha-anjomsozlik kabi sohalarni asrma-asr tadrijiy rivojlantirib, yo‘lga qo‘yib bordi. Odam qavmlari qulay va xatarsiz hayot kechirishni bir-biridan o‘rgandi, bir-biriga yo‘l ko‘rsatdi, bir-biridan ulgi oldi va rang-barang madaniyatlarning jozibali qirralarini bir-biriga narnoyon qildi.

Badiiy tarjimada lingvomadaniyat aspektlarining yanada chuqurroq va to‘liqroq yoritilishida nimalarga e’tibor berishimiz kerakligini keeling ko‘rib chiqamiz:

1.Transformatsion metodlardan foydalanish, ya’ni murakkab va qo‘shma gaplarni oddiy sodda gaplarga aylantirib, tarjima orqali uzatish metodi. Bu metodga misol qilib grammatik transformatsiya (bu jarayonda so‘zma- so‘z

tarjima xavfli hisoblanadi), sintaktik transformatsiya (asl matni ma'no va leksik jihatdan ma'nosi o'zgarmagan holda ekvivalent matnga o'girish), leksik transformatsiyalarni misol qilib keltirishimiz mumkin.

2. Matni tarjimadan oldin tahlil qilish metodi. Matn tuzilishini, tarjima matnini yetqazib beruvchi auditoriyani, ma'lumot tarkibini, matn janrini, tarjima maqsadini tarjimani amalga oshirmasdan tahlil qila olish.

3. Atoqli otlar, geografik nomlar, millat nomlarining tarjimasini bilish

4. Ingliz tilidagi fe'llar nominalizatsiyasi va ularning shakllarini tarjimasi

5. Siyosiy idiomalar tarjimasi

6. Antonimlar tarjimasidagi o'ziga xos xususiyatlar

7. Qisqartma so'zlar tarjimasi

8. Tarjimadagi siyosiy tuzatishlar tilga oid taktlardan foydalanish

Hozir "the monkey and the dolphin" hikoyasining tahlilini birgalikda ko'rib chiqamiz.

One day long ago, some sailors set out to sea in their sailing ship

Kunlarning birida, bir nechta dengizchilar yelkanli kemalarida dengizga sayohatga yol olishdi.

O'xshash jihatlari:

a) Ingliz tilidagi "sailors", "sea", "ship" So'zlari ayni holatda o'zbek tiliga o'zgarmasdan tarjima qilinadi.

Farqli jihatlari:

a) Ingliz tilidagi "one day long ago" so'z birikmasi o'zbek tiliga "kunlarning birida deb tarjima qilindi. Bu yerda 4 ta o'z ma'nosiga ega so'z mavjud. Ammo ularni alohida alohida tarjima qilinsa, bu yerda kutilgan ma'no chiqmaydi.

b) Ingliz tilidagi "their sailing ship" so'z birikmasi o'zbek tiliga tarjima qilinganda yelkanli kemalarida deb tarjima qilinadi. Chunki bu yerdagi "their" Possessive olmosh hisoblanadi. Va ko'plikni bildirib keyingi so'z bilan birga tarjima qilinadi.

c) Ingliz tilidagi " set out" soʻz birikmasi o'zbek tiliga "chiqmoq" deb tarjima qilinadi . Ammo men bu yerda badiiylikni ifodalash uchun "sayohatga yoʻl olmoq" so'z birikmasidan foydalandim.

One of them brought his pet monkey along for the long journey.

Oʻxshash jihatlari:

Ulardan biri uy maymunini ham uzoq sayohatga olib keldi.

a) Ingliz tilidagi "monkey", " Journey" soʻzlari o'zbek tiliga oʻzgarmasdan tarjima qilinadi.

Farqli jihatlari:

a) ingliz tilidagi "brought" Soʻzi sodda tub soʻz hisoblanadi. Ammo o'zbek tiliga tarjima qilinganda qoʻshma so'z holida tarjima qilindi.

b) Ingliz tilidagi "his pet monkey" soʻzlari o'zbek tiliga uy maymunini " Deb tarjima qilindi. Chunki bu yerdagi "his possessive olmosh hisoblanadi.

When they were far out at sea, a terrible storm overturned their ship.

Ular dengizdan ancha uzoqlashganda daxshatli boʻron kemasini agʻdarib yubordi.

O'xshash jihatlari:

a) Ingliz tilidagi " sea", "storm", " ship" so'zlari o'zbek tiliga tarjima qilinganda oʻz holicha o'zgarmasdan tarjima qilinadi.

Farqli jihatlari:

a) bu gap ingliz tilida qoʻshma gap hisoblanadi. Ammo o'zbek tiliga tarjima qilinganda sodda gapga aylanib ketdi.

Everyone fell into the sea, and the monkey was sure that he would drown.

Hamma dengizga tushib ketdi, va maymun ham cho'kib ketishiga ishonch hosil qilgan edi.

O'xshash jihatlari:

a) Ingliz tilidagi "sea", " monkey " so'zlari o'zbek tiliga tarjima qilinganda oʻz holida tarjima qilinadi.

Suddenly a dolphin appeared and picked him up.

Toʻsatdan delfin paydo boʻldi va uni ko'tarib oldi.

a) Ingliz tilidagi "dolphin" soʻzi oʻzbek tiliga oʻzgarmasdan tarjima qilinadi.

Farqli jihatlari:

a) Ingliz tilidagi "appeared" feʼli sodda feʼl hisoblanadi. Ammo oʻzbek tiliga tarjima qilinganda qoʻshma feʼl tarzida tarjima qilindi.

They soon reached the island and the monkey came down from the dolphin's back. The dolphin asked the monkey, "Do you know this place?"

Ular orolga tezda yetib kelishdi va maymun delfinning orqasidan tushdi. Delfin maymundan: "sen bu joyni bilasanmi" deb soʻradi.

Oʻxshash jihatlari:

a) Ingliz tilidagi "island", "monkey", "dolphin", "Place" soʻzlari oʻzbek tiliga oʻzgarmasdan tarjima qilinadi.

The monkey replied "yes, I do. In fact, the king of the island is my best friend. Do you know that I am actually a prince?"

"Ha, bilaman. Aslida bu orolning shohi eng zoʻr doʻstim. Hozirgi vaqtda mening shahzoda ekanligimni bilasanmi?" -deb maymun javob qaytardi.

Oʻxshash jihatlari:

a) ingliz tilidagi "monkey", "king", "island", "friend", "prince" soʻzlari oʻzbek tiliga hech qanday oʻzgarishsiz tarjima qilinadi.

Farqli jihatlari:

a) Ingliz tilidagi "In fact" soʻz birikmasi oʻzbek tiliga tarjima qilinayotganda "Aslida" deb bitta soʻz holida tarjima qilindi.

b) Ingliz tilidagi "The king of the island" 5 ta soʻzdan iborat. Ammo oʻzbek tiliga tarjima qilinayotganda "orolning shohi" deb tarjima qilindi. Bu yerdagi "of" predlogi "-ning" deb tarjima qilindi.

c) Ingliz tilidagi "Do you know that" soʻz birikmasi oʻzbek tiliga "bilasanmi" deb bitta soʻz holida tarjima qilindi. Bu yerdagi "do", "you", "know", "that" soʻzlarining har birining maʼnosi bor. Ammo har biri tarjima qilinganda badiiylilik buziladi va bitta soʻz holida tarjima qilinadi.

d) Ingliz tilidagi "my best friend" soʻzi oʻzbek tiliga "doʻstim" deb tarjima qilinadi. Ingliz tilidagi "my" egalik olmoshi hisoblanadi va bu oʻzbek tiliga alohida tarjima qilinmaydi va "doʻstim" holida tarjima qilinadi.

e) Ingliz tilidagi "reply" soʻzini oʻzbek tiliga "javob qay tarmoq" deb soʻz birikmasi holida tarjima qilindi.

Knowing that no one lived on the island, the dolphin said, "well, well, so you are a prince! Now you can be a king! "

Orolida biron bir kishi hayot kechirmasligini i bilardi, "Yaxshi, yaxshi, Sen shahzodasan! Hozirdan shoh boʻla olishing mumkin! "-deb Delfin soʻz aytdi.

Oʻxshash jihatlari:

a) ingliz tilidagi " island ", " Dolphin ", " Prince ", " King " soʻzlari oʻzbek tiliga oʻzak oʻzgarmasdan tarjima qilinadi.

Farqli jihatlari:

a) Ingliz tilidagi "lived" soʻzi "yashamoq" deb oʻzbek tiliga tarjima qilinadi. Ammo men buning badiiy muqobili sifatida "hayot kechirmoq" deb oldim.

b) Ingliz tilidagi "Lived" soʻzi bu gapda boʻlishli shaklda turibdi . Ammo oʻzbek tiliga tarjima qilinganda " Hayot kechirmadi"deb tarjima qilindi. Chunki bu gap tarkibida "no one" olmoshi qatnashgan.

c) Ingliz tilidagi "Knowing that" dagi "knowing" Soʻzi gerund shaklda turibdi. Ammo shu soʻz gap tarkibida kesim boʻlib kelyapti chunki bu relative clauses ga kiradigan gap hisoblanadi. "that" Soʻzi bu yerda butun bir gapga ishora qilib kelyapti.

The monkey asked, "How can I be a king? "

"Qanday qilib shoh boʻlishim mumkin! "- deb maymun savol bilan murojaat qildi.

Oʻxshash jihatlari:

a) Ingliz tilidagi "Monkey ", " King " Soʻzlari oʻzbek tiliga oʻzgarmasdan tarjima qilinadi.

Farqli jihatlari:

a) Ingliz tilidagi "asked" so'zi o'zbek tiliga "so'ramoq" deb formalda tarjima qilinishi kerak . Ammo men matnning badiyroq bo'lishi uchun "savol bilan murojaat qildi" deya tarjima qildim.

As the dolphin started swimming away, he answered, "That is easy.As you are the only creature on this island, you will naturally be the king! "

Delfin boshqa yo'nalishga suzishni boshlagan vaqtida, u javob berdi "Bu oson. Sen bu oroldagi yakka-yu yagona tirik mavjudotsan, tabiiyki sen qirol bo'la olasan! "

O'xshash jihatlari:

a) Ingliz tilidagi "dolphin", " easy ", " Island ", " King" so'zlari o'zbek tiliga o'zgarmasdan tarjima qilinadi.

Farqli jihatlari:

a) Ingliz tilidagi "away" predlogi o'zbek tiliga tarjima qilinganda, "boshqa yo'nalishga" deb 2 ta so'z holida tarjima qilindi.

b) Ingliz tilidagi "creature" so'zi sodda tub so'z hisoblanadi. Ammo o'zbek tiliga tarjima qilinganda "tirik mavjudot" deb qo'shma so'z holida tarjima qilindi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. А.В.Федоров. Язык и стиль художественного произведения. М., ГИХЛ. 1963.
2. G'.Salomov. Tarjima nazariyasi asoslari. Toshkent, 1983
- 3.Tarjima nazariyasi: Oliy o'quv yurtlari uchun o'quv qo'llanma II.G'ofurov, O,Mo'minov, N.Qambarov. - Toshkent : Tafakkur-Bo'stoni, 2012